

Dostálová, Růžena

Řecký hudební skladatel Mikis Theodorakis se dožívá 85 let

Neograeca Bohemica. 2010, vol. 10, iss. [1], pp. 71-72

ISBN 978-80-260-3414-8

ISSN 1803-6414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142353>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jeho publikace se očekává začátkem léta 2011 na webových stránkách EENS (www.eens.org), prozatím je tamtéž k dispozici konferenční program včetně abstraktů přednášek.

V rámci konference se uskutečnilo také valné volební shromáždění zástupců národních společností novořeckých studií, na němž proběhla volba nové správní rady EENS. V jejím čele i nadále zůstává Konstantinos A. Dimadis (Německo), dalšími členy byli zvoleni Marjolijne C. Janssen (Velká Británie, místopředsedkyně), Javier Alonso Aldama (Španělsko, tajemník), Anna Chikovani (Gruzie, pokladník) a Tudor Dinu (Rumunsko).

Řecký hudební skladatel Mikis Theodorakis se dožívá 85 let

RUŽENA DOSTÁLOVÁ

Letos bez velké pozornosti u nás prošly osmdesáté páté narozeniny řeckého hudebního skladatele Mikise Theodorakise (29. 7. 1925). Narodil se na Chiu a vzhledem k zaměstnání svého otce, jež vedlo k časté změně pobytu, poznal už v dětství lidové písně a hudbu egejských i jónských ostrovů, Epiru i Peloponésu. Od otce slyšával krétské písně a od matky poznal i maloasijskou tradici, která měla po příchodu Řeků vystěhovaných po r. 1922 z Malé Asie veliký vliv na vznik městských lidových písní zvaných rebetika. Jako dítě zpíval i v chrámovém sboru a poznal tak i byzantskou liturgickou hudbu, která později rovněž působila na jeho tvorbu.

Theodorakis začal r. 1943 studovat na aténské konzervatoři. Po osvobození z turecké nadvlády začalo v Řecku postupně úsilí o vznik národní řecké hudební školy, protože zpočátku tu převládal vliv italský (kantáty a serenády na jónských ostrovech), pak francouzský působením řeckých skladatelů, kteří studovali v Paříži, a koncem 19. stol. vliv německý. Také Theodorakis mohl díky stipendiu po 2. světové válce studovat v Paříži, usiloval však o to, aby uvedl evropskou moderní hudbu a řeckou tradici do souladu. Působili na něho Bartók zájmem o etnologii, Stravinsky, Sibelius a hlásí se i k působení Šostakovičovu.

Vliv lidové hudby, např. kleftských písní nebo rytmu lidových tanců, se projevuje už v malé skladbě z r. 1957 *Cyklus* (Ο κύκλος), později, zejména ve zhudebnění některých slok Ritsosovy básně *Epítaf* (Επιτάφιος), se báseň stala východiskem jeho tvorby a zůstane jím i nadále. „Báseň, hudba, boj“ se staly symbolem jeho hudební aktivity. V této skladbě, která je nářkem matky nad tělem mrtvého syna, jenž byl zastřelen při demonstraci v Soluni (1936), mu byla východiskem velkopáteční liturgie, nářek Marie nad ukřižovaným synem, ale také lidové „nářky“, miroloja. Později Theodorakis zhudebnil částí velké Ritsosovy básně *Řectví* (Ρωμιόσούρη).

Další skladbou složenou na verše básníka je oratorium, výbor z Elytisovy skladby *Hodno jest* (Άξιον Εστί), o jejímž koncertním provedení v Liberci se zmiňujeme na jiném místě tohoto časopisu. V ní se projevuje vliv liturgie, byzantské sakrální poezie (*Akathistos*) i lidové písně.

V sedmdesátých letech (1973) zhudebnil Theodorakis, který tehdy po vojenském puči r. 1967 žil v exilu v Paříži a uvažoval i o trvalém pobytu v Chile, báseň Pabla Nerudy *Canto general*, v níž spojil jihoamerické a řecké lidové prvky.

V r. 1982 složil další skladbu, která se opírá o řeckou lidovou hudbu – *Liturgii za děti usmrčené ve válkách* (Λειτουργία για τα παιδιά που σκοτώνονται στον πόλεμο) na texty básníka Tasose Livaditise (1922–1988). Spojení hudby se slovem má pro Theodorakise velký význam, protože tak může lépe vyjádřit své myšlenky humanismu, lidskosti.

Theodorakis vstoupil na mezinárodní scénu hudbou k filmům, např. *Elektra* (1962) a později k filmu *Řek Zorbas* (1964, *Zorba the Greek*) podle Kazantzakisova románu, kde divákům utkvěla v paměti hudba k tanci syrtaki. Evropské posluchače zaujala i jeho kultivovaná rebetika.

Kromě symfonií skládal Theodorakis dále hudbu na řecké lidové motivy, např. *Trpké soboty* (Τα πικροσάββατα) se silnými anatolskými vlivy, skládal hudbu k představením antických tragédií (*Elektra*, *Féničanky*), v nichž ve starověku hrála hudba podstatnou roli, ale z této starověké hudby se zachovalo na papýrech jen málo zlomků.

Kromě veršů Elytisových a Ritsosových zhudebnil Theodorakis i některé verše Seferisovy (*Άρνηση*, *Επιφάνια*) a básně Nikose Gatsose (1911–1992), který pak začal psát hlavně texty k písním. Zhudebnění básnických textů (Theodorakis složil více než dvě stě písní) velmi přispělo k jejich rozšíření mezi širokými vrstvami. Mezi Theodorakisem a jeho vrstevníkem Chatzidakisem došlo kvůli různému zhudebnění Epitafu dokonce k veřejně řešenému sporu (Theodorakisovo zhudebnění bylo bližší rebetiku, Chatzidakisovo lyrické lidové písní), kdy levice odsuzovala rebetika jako dekadentní formu.

Třinárodnostní soubor euopera má vedle opakování Elytisovy skladby *Hodno jest* letos na programu i Theodorakisovu hudbu k baletu *Zorbas*, do níž jsou zapojeny některé jeho dřívější písně. Tento koncert však má být zatím proveden jen v Německé spolkové republice.

Málo známo je, že Theodorakis složil také dvě opery – *Médea* (1990) a *Elektra* (1993) a r. 1994 složil operu *Metamorfózy Dionýsovy* (Οι μεταμορφώσεις του Διονύσου), v níž hlavní postavou je básník Kostas Karyotakis (1896–1928), z jehož díla zhudebnil v této opeře zčásti celé básně, zčásti úryvky z jedenácti básní.

U nás bylo připomenuto Theodorakisovo výročí 27. 7. 2010, kdy na programu koncertu řeckého pianisty D. Mastrojannise ve Smetanově muzeu v Praze bylo zařazeno preludium č. 1 k *Malé suítě* se Zorbovým tancem a výtah z *Druhého lidového sonáty*.

Theodorakisovo oratorjum *Axion esti* poprvé provedeno v České republice

RUŽENA DOSTÁLOVÁ

Dne 21. února 2010 představil orchestr euopera českému publiku poprvé živě oratorjum Mikise Theodorakise na slova básnické skladby *Odyssea* Elytise *Axion Esti* (*Hodno jest*).